

Фраземіка як маркер української культури (фрагмент аналізу на матеріалі оригінальних і перекладних творів художньої літератури)

Збірник наукових праць «Лексикографічний бюлетень», 2023, 32

УДК 81'25'37'42+811.111+811.124+811.134.2+811.14'03+811.161.2+811.162.1

ЦИМБАЛЮК-СКОПНЕНКО Т. В., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики, Інститут української мови НАН України, вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
e-mail: t.v.tsymbaliuk@ukr.net
0000-0001-8029-6654

Рубрика: Лексикологія, фразеологія та лексикографія: теорія та практика
Мова статті: українська

Анотація

У статті розглянуто проблему виявлення та опису національно маркованих сем у семантичній структурі українських фразем. Для аналізу був залучений матеріал, дібраний з українських оригінальних і перекладних текстів, а також з англійських, іспанських, німецьких і польських перекладів Євангелія. Проаналізовано в контрастивному аспекті текстуальні умови виникнення в українській мові звороту **вдовина лепта** та відповідників цієї одиниці в англійській, іспанській, німецькій і польській лінгвокультурах. Окреслено міфологічну основу виникнення в українській мові фразем із компонентом-соматизмом **кров**. Констатовано, що фразема **вдовина лепта** належить до біблійного шару культури, предметного коду, створена за допомогою метафоризації образу, а фраземи з компонентом **кров** співвіднесені з міфологічним шаром культури, соматичним кодом і виникли внаслідок метонімізації.

Ключові слова: фразеологія, фраземіка, фразеографія, українська мова, переклад, Біблія, етимологія, семантика, сема, національна маркованість, світогляд, міфологія, культура, метафора, метонімія.

Джерела

БК – Біблійны корпус. URL: <https://bit.ly/3FVfFLB> (дата звернення: 20.11.2023).

БК.Κοδράντης – Біблійны корпус. Κοδράντης. URL: <https://bit.ly/46nbQcS> (дата звернення: 20.11.2023).

БКЯ – Біблія короля Якова – The King James Version of the Holy Bible. Downloaded from www.holybooks.com. URL: <https://bit.ly/3QQ2h02> (дата звернення: 20.11.2023).

БКЛП – Святе письмо Старого і Нового Завіту. (1903); мовою русько-українською переписали вкупі П. О. Куліш, І. С. Левіцький і И. Пулюй;

видане Британського і заграничного Біблійного Товариства. Відень. URL: <https://bit.ly/49IRKwt> (дата звернення: 20.11.2023).

Брокгауз – Библийская энциклопедия Брокгауза. URL: <https://bit.ly/3sR2sAf> (дата звернення: 20.11.2023).

Буття – Буття 9: 3–6. Книга Буття; переклад І. Огієнка. URL: <https://bit.ly/48b11fi> (дата звернення: 20.11.2023).

БХ – Святе Письмо Старого та Нового Завіту; переклад тексту І. Хоменка. URL: <https://bit.ly/47qwRo6> (дата звернення: 20.11.2023).

Втор. – Второзаконня 12: 23. переклад І. Хоменка. URL: <https://bit.ly/46SyeuS> (дата звернення: 20.11.2023).

ЕСУМ III – Етимологічний словник української мови. (1889). У 7-ми т.; уклад.: Р.В. Болдирєв та ін. Т. III. Київ.

ЕСУМ VI – Етимологічний словник української мови. (2012). У 7-ми т.; уклад.: Г. П. Півторак та ін. Т. VI. Київ.

ЕСУМ IV – Етимологічний словник української мови. (2003). У 7-ми т.; уклад.: Р.В. Болдирєв та ін. Т. IV. Київ.

ЄМ – Господа нашого Ісуса Христа святе Євангеліє від Марка. (2007): [переклад П.С. Морачевського]. [репринт видання 1907 р.]. Київ: Видавничий дім «Простір».

ИРФС – Испанско-русский фразеологический словарь. (1985). Москва: Русский язык.

Кміцикевич – Німецько-український словар. (1912); зладили В. Кміцикевич і Спілка. Чернівці.

Лев. – Книга Левіт; переклад І. Хоменка. URL: <https://bit.ly/46PiybO> (дата звернення: 20.11.2023).

Лукаш – Сервантес де Сааведра М. (1995). Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі; переклад М. Лукаша. Київ: Дніпро.

Мк. – Євангеліє від Марка.

НС – Зварич В. В. (1972). Нумізматичний словник. Львів.

ПЄ – Пересопницьке Євангеліє 1556–1561. (2001): Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик. Київ.

РУССВ – Вирган І. О., Пилинська М.М. (2000). Російсько-український словник сталих виразів. Харків: Прапор.

СЖ – Желеховский Є., Недільський С. (упор.) (1886). Малоруско-німецький словар. (т. II). Львів: [б. в.].

СФУМ – Словник фразеологізмів української мови. (2003); уклад.: І. С. Гнатюк, В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка.

ФБ – Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту. (2004): в українському перекладі з паралельними місцями; переклад Патріарха Філарета (Денисенка). Київ.

DLE – Diccionario de lengua española. (1979). Leon.

Hendin – Hendin D. The Poor Widow's Mite. URL: <https://bit.ly/3Rzrde2> (дата звернення: 20.11.2023).

Biblia de Jerusalén – Escuela bíblica de Jerusalén (1976). Biblia de Jerusalén (edición española). Bilbao: Desclée de Brouwer.

Bibel – Die Bibel nach Martin Luthers Übersetzung, revidiert 2017, © 2016 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart. Die Verwendung des Textes erfolgt mit Genehmigung der Deutschen Bibelgesellschaft. www.die-bibel.de (дата звернення: 20.11.2023).

Redensarten-index. – URL: <https://bit.ly/40LJeJ3> (дата звернення: 20.11.2023).

Cervantes – M. De Cervantes Saavedra. (1980). *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*. La Habana.

Bibel TV – Bibel-TV. URL: <https://bit.ly/3QNT1JR> (дата звернення: 20.11.2023)

Polszczyzna – URL: <https://bit.ly/3QMs5u9> (дата звернення: 20.11.2023).

Література

Дорофєєва Н. В., Комаринська З. М. *З історії грошей України*: навчальний посібник. Київ – Львів: [б. в.], 2000.

Жайворонок В. В. *Українська етнолінгвістика: Нариси*. Київ: Довіра, 2007.

Жайворонок В. В. *Антологія знаків української етнокультури: словник-довідник*. Київ: Наукова думка, 2018.

Села, Каміло Хосе. Вулик. Перекл. з іспан. П. Соколовського та А. Собуцького. Київ: Дніпро, 1979.

Коваль А. П. *Спочатку було слово: крилаті вислови біблійного походження в українській мові*. Київ: Либідь, 2012.

Медведєв Ф. П. *Українська фразеологія: Чому ми так говоримо*. Харків: Вища школа, 1977.

Скрипник Л. Г. *Фразеологія української мови*. Київ: Наукова думка, 1973.

Спринчак Я. О. Етимологічний аналіз фразеологічних виразів. *Українська мова і література в школі*. 1976, 5, 33–38.

Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. *Фразеологія сучасної української мови: навчальний посібник*. Київ: Знання, 2007.

Цимбалюк Т. В. *Мова перекладу Миколи Лукаша: Фразеологія роману Мігеля де Сервантеса Сааведри «Дон Кіхот»*. Київ: Довіра, 1996.

Cela Camilo José. *La colmena*. Librodot. URL: <https://bit.ly/41gLQPe> (дата звернення: 20.11.2023).